

Otázka: Osobnosti české filosofie od husitství po současnost

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): RikaHalabiova

- *období reformace (J. Hus, P. Chelčický)*

- *období renesance (J. A. Komenský)*

- *období osvícenství (B. Bolzano)*

- *období 19.-20. století (F. Krejčí, T. G. Masaryk, E. Rádl, J. Patočka, E. Kohák,*

V. Bělohradský a další)

- první rozvoj zaznamenáváme ve druhé polovině 13.století - mistr Řehoř přednášel Aristotelovu logiku na Pražské katedrální škole

- mezníkem byl rok **1348**, kdy byla **založena Karlova Universita** - roste věhlas, přicházejí studenti z celé Evropy

- jedno světové prvenství: jsme (snad) první národ v rámci západní filosofie, který píše filosofická díla ve svém národním jazyce (tedy ne latinsky nebo řecky)

- pro české filosofické myšlení je příznačná „nechuť“ k pěstování systematické (spekulativní) filosofie
- většinou proto u nás nevzniká „čistá“ filosofie - častěji je spojena s jinými oblastmi duchovna - s uměním, náboženstvím, politikou, výchovou nebo speciálními vědami
- snaží se řešit praktické úkoly, hledá odpovědi na konkrétní otázky

OBDOBÍ REFORMACE

- ke konci 14. století se do Čech dostávají spisy Johna Wyclifa
- začíná se rozvíjet politická filosofie, sociální etika, což souvisí se schizmatem církve, nemorálním životem kněží (majetek, ziskuchtivost, zpronevěřili se svému úkolu)
- nastávají první pokusy o nápravu, reformu (vycházejí právě ze spisů Wyclifa)

Jan Hus (?1371-1415)

- v českých dějinách spíše mravní vliv
- největší český reformátor, bakalář svobodných umění - bakalář teologie - nakonec magistr (Mistr)
- 1400 vysvěcen na kněze, 1402/3 rektor pražské univerzity, farář kaple Betlémské
- kritika bohatých církevních hodnostářů, rozmařilého způsobu života zámožného panstva
- pozitivní ohlas lidu na jeho kázání X snaha ho umlčet ze strany církevních hodnostářů, které kritizoval
- navazuje na teolog. a fil. názory **Johna Wicliffa** (1320 - 1384)
- dokazoval, že církev se odchýlila od učení a praxe prvních křesťanů

- jediný znak příslušnosti k církvi = vzorný život
- hlavní příčina úpadku církve = hromadění majetku
- základem křesťanské nauky je Bible a ostatní je jen výmysl kněžích
- 1412 - vrchol odporu proti Husovi (mluvil o odpustcích) - na Prahu uvalen interdiktem - Hus odchází kázat a na Kozí Hrádek u Krakovce
- císař Zikmund ho vyzývá, aby se ospravedlnil před církevním koncilem v Kostnici, měl odvolat, ale obviněn z názorů, kt. nehlásal
- z počátku psal hlavně latinské traktáty o soudobých problémech
- při hodnocení stavu církve a celé společnosti vycházel z dobových náboženských představ
- revoluční myšlenka - nespravedlivý pán nemá vládnout poddaným
- konzervativní interpret Písma, nevybízí ke vzpouře proti feudalismu, ale dal teoretický základ pro reformaci
- zdůrazňuje požadavek rozumového poznání pravdy proti slepé autoritě

Dílo: - **O církvi** (De ecclesia) - 1431

- **Výklad viery, desastera a páteře**

- **Knížky o svatokupectví**

Petr Chelčický (1390-1460)

- laik, samouk, odkázán na češtinu
- hluboce zděšen, vnitřně zasažen barbarstvím své doby

- odmítá vzpouru a násilí
- vychází z představy, že moc je krutá a špatná, že plodí násilí, je neslučitelná s Kristovým náboženstvím lásky – krutosti plodí další krutosti, válečný konflikt „požírá“ jak poražené, tak vítěze
- jeho myšlenku humanity a nenásilí rozvíjela Jednota bratrská
- zdůrazňuje mravní obrodu národa, návrat k původním hodnotám křesťanství
- kritik uspořádání společnosti – vyvrací tehdy uznávanou **teorii trojího lidu** (šlechta, duchovní, obyčejný lid) – považoval ho za pohanské (všichni křesťané jsou jedno tělo Kristovo)
- ve svých dílech vycházel z Bible, díla jsou velice humánní

Dílo: - **O boji duchovním**

- **O trojím lidu řeč**
- **Postila**
- **Sít víry** (sít = církev a pravá křesťanská víra – lidé se zachraňují z hříchů)

OBDOBÍ RENESANCE

Jan Ámos Komenský (1592-1670)

- narozen na jižní Moravě (pravděpodobně v Nivnici u Uherského Brodu a nebo v Komně od toho Komenský), zemřel v Nizozemí
- poslední biskup Jednoty bratrské
- myslitel evropského formátu
- současník Descartesa (několikrát se spolu setkali, diskutovali spolu, byli rozdílní -v

některých dílech Komenský s Descartesem polemizuje)

- pedagogika – prostředek k dosažení cílů (školu chápe jako dílnu lidskosti)
- chtěl dát světu harmonii, provést všenápravu lidských věcí (zničených třicetiletou válkou), hledal návrat k předbělohorské tolerance
- apeloval na morálku
- autor **pansofie** (= vševěda, všemoudrost) – chtěl využít všechno vědění své doby a využít ho k reformě společnosti

Dílo: – Všeobecná porada o nápravě věcí lidských

- zčásti utopií, ale nechce vybudovat izolovaný dokonalý stát, jde mu o uvedení myšlenek do současného reálného světa
- slouží jako náprava konfliktního světa → návod jak změnit svět k lepšímu a to vzájemnou tolerancí a vzájemným pochopením – řešit spory jen mírovou cestou, ne válkami, východisko – vzdělání

OBDOBÍ OSVÍCENSTVÍ

Bernard Bolzano (1781-1848)

- otec Ital, matka Němka, narozen v Praze
- pohřben na Olšanských hřbitovech
- kněz, doktor filosofie, logik a jeden z největších českých matematiků – ve své autobiografii říká, že *“jeho zvláštní záliba v matematice spočívala vlastně jen na její čistě spekulativní části”* tedy na tom, **“co je zároveň filosofií”**
- snažil se dokázat možnost přesného objektivního poznání, z něho vyvozuje možnost vlády člověka nad přírodou a postupné přetvoření společnosti

- jako svůj světový názor přijal osvícenský racionalismus a objektivismus
- věrouku nahrazoval etikou

Hlavní myšlenky:

- zamýšlel se nad sociální a národnostní nerovností
- svět je poznatelný a my ho můžeme poznat přesně
- člověk může přetvářet přírodu podle sebe
- společnost se může vyvíjet (nemluví ale o revoluci)
- nauka o objektivních větách –**“věty o sobě”** – objektivní věta je narozdíl od subjektivní (tj. myšlené) věty pravdivá nebo nepravdivá bez ohledu na to, je-li vůbec někým (Boha nevyjímaje!) myšlena
- osvobodil logiku od závislosti na psychologii

Dílo: **Vědosloví** – snaha vytvořit návod, jak užívat veškeré vědění pro pokrok společnosti; staví se kriticky ke kantovské tradici ve filosofii, usiluje o hledání objektivních (jistých) pravd

O nejlepším státě – jeho sociální názory, utopické dílo

OBDOBÍ 19. A 20. STOLETÍ

Český pozitivismus = gnozeologické a metodologické stanovisko, případně způsob myšlení, který se chce vyhnout spekulaci a vycházet jen z „daného“, tj. z jednotlivých ověřitelných faktů, kriticky zaměřen proti metafyzice, ontologii (zabývá se jouscnem, bytím) a všem spekulativně

orientovaným filosofiím

František Palacký (1798-1876)

- historik a filosof dějin
- podstatou skutečnosti - dualita hmoty a ducha
- vývoj člověka je postupným duševním sebezdokonalováním
- posledním cílem vývoje společnosti i individua je tzv. **božnost** - připodobnění se ideálu boha

František Krejčí (1858-1934)

- filosof, politik a psycholog
- považován za zakladatele moderní české psychologie
- v roce 1918 se podílel na vzniku České (později Československé) strany socialistické
- nejvýznamnější český představitel pozitivismu
- jeho filosofie je vědecká, omezuje se na zkušenost
- existuje něco, co každý z nás vnímá jinak
- každý si vytváří vlastní církev
- polemika, jestli je duše a tělo to same

Dílo: O filosofii přítomnosti

Filosofie posledních let před válkou

Tomáš G. Masaryk (1850-1937)

- zabýval se duchovní krizí moderní civilizace, která je způsobena vlivem sílící racionality (vědy a filosofie)
- důsledek – rozpad původního názoru na svět, subjektivismus, skepse, polovzdělanost (tj. oddělení vědění od mravního jednání a zodpovědnosti), dokonce i vzrůstající sebevražednost
- možnost překonání – obnovení jednotného světového názoru, který je založen na systému věd
- zvláště výrazně se zabýval i politicko-sociálními problémy
- vychází z pozitivizmu, který však kriticky překonává
- kritik marxismu
- spojuje požadavek empirického bádání a racionální kritiky
- uznává roli emocionálních a volných postojů člověka ke světu
- důraz na metafyzické problémy, zejména otázky smyslu světa a lidského života
- vyzdvihuje antropologické, etické a praktické (životní) poslání filosofie
- „božství“ přijímá jako tvůrčí a řídicí sílu, dávající veškerenstvu poslední smysl a cíl
- jeho názory a postoje měly silný a různorodý vliv na českou i slovenskou filosofii, inteligenci, kulturu i politický život
- jeho ideový a politický odkaz se stal významnou oporou demokratických sil v zápase s fašismem, nacismem atd.

Dílo: Česká otázka

Naše nynější krize

Moderní člověk a náboženství

Otázka sociální

Emanuel Rádl (1873-1942)

- biolog a filosof
- zastánce Masarykovy filosofie kritického realismu; odpůrce pozitivismu
- radikální názory na vědeckou poctivost, sociální spravedlnost, lidskou svobodu – stál v opozici veřejnému mínění
- po roce 1918 cítil velkou odpovědnost za další vývoj demokratického státu a jako vědec a filosof ji projevoval zejména kritickou veřejnou činností
- dlouhodobě spolupracoval hlavně s evangelickým teologem J. L. Hromádkou
- publikoval desítky brožur a článků na aktuální společenská témata sociální a národnostní spravedlnosti, pojetí demokracie, proti rasovým teoriím a antisemitismu a na obranu západního pojetí lidské svobody
- věnoval se mu mimo jiné J. Patočka – označil jej jako „Dona Quijote české filosofie“

Dílo: **Romantická věda** – kritizuje soudobé vědecké myšlení, zejména německou přírodní filosofii, a vytýká jí, že se vyhýbá zaujímání osobních postojů a vůbec otázkám pravdy a mravnosti

Válka Čechů s Němci – kritizuje moderní nacionalismus jak český, tak německý, i národnostní politiku ČSR vůči německé menšině; proti představě „národního státu“ stavěl představu politického národa, který spojuje ústava a zákony; zároveň byl mezi prvními, kdo si všimli nebezpečí „německé revoluce“ a nacismu

Hrdina moderní doby – kniha o T.G.Masarykovi

Útěcha z filosofie – vyznání věrnosti trvalým hodnotám pravdy a dobra

Dějiny filosofie – osobní vyrovnání se s celou západní filosofií

Jan Patočka (1907-1977)

- zbývá se fenomenologií, filosofií dějin, českou literaturou, uměním a kulturou
- výrazně ovlivnil české myšlení, zejména v kruzích nezávislé inteligence a disentu 60. až 80. let.
- k jeho početným žákům patří mj. V. Bělohradský
- tvrdí, že při poznávání věci nám vždy zůstane něco skryto
- navazuje na myšlenkovou tradici **J. A. Komenského** (hodně se mu věnuje), T. G. Masaryka a E. Husserla, vyznačující se snahou o zakotvení mravního rozměru člověka ve věku, který tento rozměr popírá
- rozvinul také Platónovu myšlenku péče o duši, která je podle něho vlastním jádrem evropské identity a jedinečnost
- vytváří svůj pojem přirozeného světa jako trvajících rámce lidské existence (ta není pouze pobýváním v přítomnosti, ale zasahuje i do budoucnosti) – hledá jeho metafyzické základy a zkoumá vzájemnou závislost a souhru lidské existence a světa
- **lidská existence prochází 3 etapami:**
 - 1) zakotvení – člověk se umísťuje ve světě a vztazích
 - 2) fungování v zařazenosti – zajištění a reprodukování existence
 - 3) sebezískávání sebevydáváním – zaměřena k budoucnosti a k životu jiných lidí; člověk dosahuje plné vztažnosti k celku světa

(neboli jako trojí pohyb: pohyb zakotvení či přijetí, pohyb práce a boje a pohyb průlomu či pravdy)

Dílo: **Kacířské eseje o filosofii dějin** – pokus o vytvoření nové filosofie dějin

Erazim Kohák (*1933)

- filosof a publicist
- často se zabývá ekologickými tématy
- dlouho žil v exilu (USA)
- členem ČSSD
- filosofie - úsilí o orientaci člověka k bohu, ke světu a k člověku
- filosofickou povinností není jen odborná zdatnost
- jeho pojetí ekocentrismu ukazuje člověka jako bytost odpovědnou za následky lidské přítomnosti ve světě
- hledá pojetí lidského pobývání a života ve společenství všeho stvoření
- jeho dílo vychází z fenomenologie a tradičních protestantských hodnot

Dílo: Idea and Experience

Krise rozumu a přirozený svět

Pražské přednášky - Život v pravdě a moderní skepse

Jan Patočka - filosofický životopis

Člověk, dobro a zlo

Václav Bělohradský (*1944)

- sociolog a filosof, postmoderní myslitel

- žije v Itálii, působí i u nás
- razantní obhájce progresivního, ekologicky zaměřeného liberalismu
- postmoderní stanovisko spojuje s přesvědčením, že konflikty naší doby lze řešit rozvrácením objektivních a univerzálních verzí světa a překonáním vlády ideologie jako mýtu
- odmítnutí přeceňování symbolů a kultury
- potřeba odstupu od “my” jako od základu nového společenství
- hledá také způsob jak filosofii prosadit v této mediální době

Dílo: Kritika banálního zla

Krise eschatologie neosobnosti

Myslet zeleň světa

Sborník Hostina

Přirozený svět jako politický problém

Člověk bez skrupulí

Kapitalismus a občanské ctnosti - články vydané MF

Mezi světy a mezisvěty